

REFUGEE ISSUE, READMISSION AGREEMENT AND VISA BARGAINING BETWEEN TURKEY AND THE EU*

Yazar / Author: Doç. Dr. Haydar Efe¹

Abstract

Nowadays, both European Union and Turkey witness the greatest influx of refugees in their history. EU and Turkey struggle to cope with the Irregular Migration Crisis and fight migrant smuggling together.

This study aims to explain cope with illegal migration from many countries to members of the European Union. In this context, It also focuses readmission agreement which signed by Turkey and the European Union and visa liberalisation that the European Union will apply to Turkish citizens, in addition, it further focus on ongoing negotiations on visa liberalization which will apply to Turkish citizens to by end of the 2016

Keywords: EU-Turkey Readmission Agreement, visa liberalization, refugee problem, illegal migration

MÜLTECİLER SORUNU, GERİ KABUL ANTLAŞMASI VE TÜRKİYE-AB VİZE PAZARLIĞI

Özet

Günümüzde hem Avrupa Birliği hem de Türkiye tarihlerinin en büyük mülteci akımına tanıklık etmektedir. AB ve Türkiye birlikte düzensiz göç kriziyle başa çıkmada ve göçmen kaçakçılığıyla mücadele etmede birlikte çaba harcamaktadırlar.

Bu çalışma, Suriye Krizi'yle birlikte şiddetlenen Türkiye üzerinden Avrupa Birliği üyelerine yönelik yasadışı göçle mücadeleyi açıklamayı amaçlamakta ve bu kapsamda Türkiye'yle AB arasındaki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına uygulanan vizelerin kaldırılması karşılığında imzalanan geri kabul antlaşmasına ek olarak, 2016 yılının sonundan itibaren vizesiz seyahat hakkı verilmesi konularında devam eden pazarlıklara odaklanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: AB-Türkiye Geri Kabul Antlaşması, vize serbestliği, mülteciler sorunu, yasadışı göç

1. Giriş

Türkiye'nin coğrafi konumu Türkiye'yi göçler konusunda transit ülke konumuna taşımıştır. Devam eden Suriye krizi ile beklenmedik bir göçmen akınıyla karşı karşıya gelen Türkiye, hali hazırda 2.7 milyonu aşan sayıda kayıtlı mülteciye ev sahipliği yapmaktadır.

Hali hazırda Türkiye-AB ilişkilerinin ve Türkiye-AB müzakere (uyum) sürecinin bir numaralı gündem maddesi durumuna gelen mülteci krizi, Türk vatandaşlarının Avrupa Birliği ülkelerinde serbest dolaşımı yani vize serbestliği sorunuyla ilişkilendirilerek Türkiye-AB ilişkilerinde değişmez gündem maddesine dönüşmüştür. Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinde, Katma Protokol'ün "*Akit taraflar, aralarında, yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest dolaşımına yeni kısıtlamalar*

* Bu çalışma 26-27 Kasım 2016 tarihlerinde, İstanbul'da düzenlenen International Congress of Management Economy And Policy isimli uluslar arası bilimsel kongrede bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Erzincan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, efehaydar@gmail.com,

koymaktan sakınırlar” şeklindeki 41. maddesine aykırı bir biçimde 1980 yılından beri Avrupa ülkelerinin Türkiye’ye uyguladığı geçici olarak konulan ve sonrasında kalıcı hale dönüşen vizelerin kaldırılması konusu iki taraf arasında günümüzde Avrupa’ya akın eden mülteciler sorunuyla birlikte ele alınmakta, Türkiye’nin Avrupa’ya artarak devam eden mülteci akınını durdurması veya azaltması karşılığında Türkiye’ye vize kolaylığı sağlanması amaçlanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına uygulanan vize zorunluluğu, Türkiye-AB gümrük birliği ilişkisini de olumsuz etkilemektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları işadamları ve hizmet sunanlar vize alamamaları nedeniyle ya da geciken vize nedeniyle mağdur olmaktadır. Bu durum gümrük birliğinin sağlıklı işlemesine de engel oluşturmaktadır. Bu kapsamda, Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın Sosyal karar gibi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Avrupa’da vizesiz seyahat hakkı konusunda vermiş olduğu kararları çok önemlidir. AB’nin Sırbistan, Karadağ, Bosna Hersek, Arnavutluk ve Makedonya gibi ülkelerle 2008 yılında başlattığı vize diyalogunun 2-3 yıl içinde başarıya ulaşarak vize serbestliği antlaşmaları imzalanmasına rağmen, Türkiye ile hazırlanan vize diyalogu konusunda on yıllık bir çalışmanın ardından 16 Aralık 2013 tarihinde Türkiye ile AB arasında bir geri kabul antlaşmasının imzalanmasıyla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının vize serbestliği veya kolaylığı konularında beklentileri karşılanamamıştır. Üstelik, Suriye krizi sonrasında tarihinin en büyük mülteci akınıyla karşı karşıya kalan Avrupa Birliği, Merkel’in Ekim 2015’teki Türkiye ziyaretinin en önemli gündem maddesi, mültecilerin Türkiye’de tutularak Avrupa’ya geçmelerinin önlenmesi karşılığında Türkiye’ye ekonomik yardım yapılmasıydı. Yani, AB mülteci akınları karşısında Türkiye’yi bir tampon ülke olarak görmektedir. Bu görevini tam olarak yerine getirebilmesi karşılığında vize serbestliği gündeme getirilmektedir. Nitekim, 29 Kasım 2015 tarihindeki Türkiye-AB zirvesinin sonuç taslağına göre, Ekim 2016’dan itibaren vizesiz seyahat hakkı verilmesi planlanmış, Türkiye’de yaşanan darbe girişimi sonrasında yaşananlar ve özellikle idam cezasının geri getirilmesinden vazgeçilmesi ve terörle mücadele kanununda yapılan değişikliklerin geri alınması Avrupa Birliği tarafından vize serbestliğinin uygulamaya geçirilmesi için yerine getirilmesi gereken koşullar olarak belirlenmiştir.

Avrupa Komisyonu 4 Mayıs 2016’da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Schengen Alanındaki ülkelere vizesiz seyahat etmelerini önermiştir. Bu öneri, normalde Konsey ve Avrupa Parlamentosu’nun gündemine gelir. Konsey’de karar nitelikli çoğunlukla alınırken, Avrupa Parlamentosu’nda oyçokluğuyla kabul edilir. Ancak, Komisyonun önerisine rağmen vize serbestisinin yürürlüğe girebilmesi için Türkiye’nin bazı kriterleri yerine getirmediği gerekçesiyle Avrupa Parlamentosu ve Konsey olumlu karar vermemiştir. Çalışmada vize serbestliği ve geri kabul antlaşması konularındaki son gelişmeler, karşılaşılan güçlükler ve mülteci sorunu konuları ayrıntılı olarak analiz edilecektir.

2. Türkiye-AB Geri Kabul Antlaşması’nı Anlamı

Uluslararası Göç Örgütü’ne göre, “*düzensiz durumdaki yabancıların anavatanlarına veya onları geri göndermek isteyen devlete ulaşmak için üzerinden geçtikleri devlete geri gönderilmeleri için devletlerin izlemeleri gerek usulleri öngören anlaşma*” olarak tanımlanan Geri Kabul Anlaşması, (Uluslararası Göç Örgütü,2009) Türkiye örneğinde olduğu gibi transit ülkeler açısından riskli antlaşmalardır. Şöyle ki, Avrupa Birliği’nden çok karşıdaki ülkeye ödevler yüklemektedir. Bunun karşılığında Avrupa Birliği de karşıdaki ülkeye bir takım vize kolaylıkları yüklemektedir. Hali hazırda 17 ülkeyle Avrupa Birliği arasında Geri Kabul Antlaşmaları yapılmıştır. Bu ülkeler şunlardır: Türkiye, Ermenistan, Rusya, Hong Kong, Arnavutluk, Ukrayna,

Makedonya, Bosna Hersek, Karadağ, Sırbistan, Moldova, Pakistan, Gürcistan, Azerbaycan, Yeşil Burun, Srilanka, Makao. (Ekinci, 2016: 21)

Geri Kabul Antlaşmalarına son bir örnek de Türkiye ile Avrupa Birliği arasında hayata geçirilen Türkiye-AB Geri Kabul Antlaşmasıdır. AB, Türkiye ile Geri Kabul Antlaşması'nı 2000'li yılların başında gündeme getirmiş, Avrupa Komisyonu, anlaşma önerisini Türkiye'ye 10 Mart 2005'te Türkiye'ye sunmuş ve müzakereler 27 Mayıs 2005 tarihinde başladı. Bir bir buçuk yıl sonra müzakerelerin donmasının ardından, müzakereler 2009'da yeniden başladıktan sonra, AB, Türkiye'ye 17 Aralık 2009'da yeni taslak metin sundu. Bu metin üzerinde olumlu devam eden müzakereler sonucunda 16 Aralık 2013 tarihinde Türkiye ve Avrupa Birliği, Türkiye-AB Geri Kabul Antlaşması'nın imzasıyla beraber vize serbestisi diyalogunu başlattılar. Türkiye-AB Geri Kabul Antlaşması, 25 Haziran 2014 tarihinde TBMM'nin uygun bulması ardından 1 Ekim 2014 de resmen yürürlüğe girmiştir. (Ekinci, 2016: 17-18)

Vize serbestisi ve Geri Kabul Antlaşması birbirinden ayrı konular olmakla birlikte, hali hazırda Türkiye-AB ilişkilerinin en önemli iki gündem maddesi durumuna gelmiş ve birlikte ele alınarak eş zamanlı olarak birlikte uygulanmaya çalışılmış, ancak Geri Kabul Antlaşması uygulanırken, bazı sorunlar nedeniyle vize serbestisi hayata geçmemiştir. Vize serbestisi diyalogunun amacı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Schengen Alanına kısa süreli seyahatlerinde vize alma zorunluluğuna son vermektir. 2016 yılının sonbaharında hayata geçirilmesi planlanan serbesti, Türkiye-AB ilişkilerinde ortaya çıkan yeni sorunlar nedeniyle henüz hayata geçirilememiştir.

Geri Kabul Antlaşması müzakereleri ile eş zamanlı yürütülen vize diyalogu süreci, Avrupa Birliği'ne şartlılık prensibine katkıda bulunmaktadır. Şöyle ki, ülkeler göç ve güvenlik alanındaki birçok reformu, vize kolaylığı ya da muafiyeti beklentisiyle sürat ve titizlikle hayata geçirilebilmektedir. (Ekinci, 2016: 15)

Türkiye, Geri Kabul Antlaşması'na bazı açıklama ve çekinceler de koymuştur. Bunlardan önemlileri şunlardır: Türkiye, Geri kabul Antlaşmasını uygulamaya koymasıyla eş zamanlı olarak Avrupa Birliği, Türk vatandaşlarına vize serbestliği sağlamazsa Türkiye Geri Kabul Antlaşması'nı askıya alabilecektir; Türkiye'nin AB vatandaşlarına vize uygulamasını kaldırması müttekabiliyet esasına uygun olarak yapılacaktır; AB üyesi olup Schengen Alanı dışında kalan ülkelere Geri kabul Antlaşması'nın uygulanabilmesi için bu ülkelerin Türkiye'ye vizeleri kaldırmaları gerekir. Türkiye'nin AB vize politikalarına tam uyumu ancak, Türkiye AB'ye tam üye olduğunda mümkün olacaktır; Türkiye, Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi kısıtlamayı AB'ye tam üye olduğu zaman kaldıracaktır ve AİHS'nin 4 sayılı Protokolü'nü de tam üye olduğu zaman kaldıracaktır. (Ekinci, 2016: 39)

Avrupa Birliği, 2015 yılında yaklaşık bir milyon insanının göçmen olarak Avrupa Birliği ülkelerine sığınma talebiyle başvurması üzerine sığınmacı akınını önleyebilmek için Türkiye ile daha sıkı bir işbirliği yapmaya karar verirken, Türkiye de diğer aday ülkelerle ve hatta aday bile olmayan ülkelerle vize serbestisi başlatan AB'den Türk vatandaşları için de vize serbestisi başlatmasını istedi ve süreçte iki sorun birlikte alınmaya başlandı.

Vize serbestisi ve Avrupa'ya gelen sığınmacılara sert çıkışlarıyla tanınan Macaristan, Polonya, Slovakya ve Çek Cumhuriyeti "savunma hattı oluşturduklarını ilan ederlerken, ("Mültecilere Karşı 'savunma hattı'", 2016: 20) Avrupa Birliği'nin sığınmacı akınına karşı planladığı askeri operasyonunun detayları ifşaat sitesi Wikileaks'e sızdı. "Operasyon Sofya" başlığıyla yayınlanan 29 Ocak tarihli gizli rapor, İtalyan donanmasından Tuğamiral Enrico Credendino tarafından hazırlanmış. Libya'dan

İtalya'ya giden sığınmacıları taşıyan teknelere askeri operasyon düzenlenmesini öngören belgede, AB ortak gücünün Akdeniz'de gerçekleştireceği askeri operasyonun aşamaları da yer alıyor. ("Wikileaks AB'nin Sığınmacılara karşı askeri planını yayımladı", 2016: 13)

3. Avrupa Birliği'nde Vize Serbestliği

Kabaca 10 milyon kilometre kare olan ve Atlantikten Urallara kadar uzanan Avrupa kıtası 10.Batı ve 50. Doğu meridyenleri ile 35. ve 70. Kuzey paralelleri arasında bulunmaktadır. (Bacci, 2009: 168) 1860 yılından 1910 yılları arasında Avrupa'da nüfus çok hızla artarken, üretime açılan toprak miktarı çok az artmıştır. Örneğin, 1871'de nüfusu 100.000'den fazla olan kent sayısı Almanya'da 8 taneydi. Bu sayı 1900'de 33'e 1910'da 48'e çıkmıştır. Rusya'da aynı nitelikteki kent sayısı 1871'de 6 iken, 1900'de 17 olmuştur. Aynı dönemde nüfusu 1 milyonu aşan kentler Paris ve Londra iken, 1900 yılında bu kentlere Berlin, St. Petersburg, Viyana, New York Chicago Philadelphia, Tokyo, Kalküta ve Osaka eklenmiştir. (Sander, 2010: 216) Bu hızlı nüfus artışına karşılık, Avrupa'da Rusya'nın dışında tarıma açılacak topraklar yoktu. Avrupa'da ekilebilir toprakların 1860 ile 1910 arasında 140 milyon hektardan 147 milyon hektara yükselmiştir. Sanayileşme kırsal nüfus fazlasının önemli kısmını absorbe etmişse de, ucuz deniz taşımacılığı ve iletişim araçlarının gelişmesiyle Avrupa'da Amerika Kıtası başta olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerine büyük bir göç dalgası başlamıştır. (Bacci, 2009: 168)

İnsan kaynakları açısından zengin fakat sermaye (özellikle toprak azlığı) açısından fakir Avrupa Kıtası'ndan Amerika Kıtası'na işgücü talebiyle başlayan okyanus ötesi göçe ait bazı tahmini değerler şöyledir: 1840-1932 yılları arasında Büyük Britanya ve İrlanda'dan 18 milyon; İtalya'dan 11,1 milyon; İspanya ve Portekiz'den 6,5 milyon; Avusturya-Macaristan'dan 5,2 milyon kişi; Almanya'dan 4,9 milyon; Polonya ve Rusya'dan 2,9 milyon (1850-1914 arası, özellikle Trans-Sibirya Demiryolu'nun açılmasıyla birlikte, Rusya'dan Asya Rusyası'na 5,3 milyon insan göç etmiştir)ve İsveç ve Norveç'ten 2,1 milyon. En çok gidilen ülke ABD (34,2 milyon), Arjantin ve Uruguay (7,1 milyon), Kanada (5,2 milyon) Brezilya (4,4 milyon) Avustralya ve Yeni Zelanda (3,5 milyon) ve Küba (0,9 milyon). (Bacci, 2009: 165-166)

Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Avrupa'dan on milyonlarca insan deniz aşırı bölgelere gitmesi, Avrupa üzerindeki demografik baskıyı hafifletmiş ve gittikleri ülkelerin demografik büyümesine ve bütünleşmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. ABD'nin batıya doğru büyümesi ve Arjantin'in iç bölgelere ve güneye genişlemesi büyük ölçüde Avrupalı göçü sayesinde. 1860 yılında Avrupa'nın (Rusya hariç) 140 milyon hektarlık ekili tarım arazisine karşılık, ABD, Kanada ve Arjantin'deki ekili arazi 66 milyon hektar iken, 1910 yılında Avrupa'da ekili arazi 147 milyon hektara çıkarken, buna karşılık, ABD, Kanada ve Arjantin'de ekili arazi 174 milyon hektara ulaşmıştır.

1800'de Avrupa'nın nüfusu 188 milyondur. 2013 rakamlarına göre Avrupa'nın nüfusu 742,5 milyondur. Yani Avrupa'nın iki yüzyılda dört kat artmıştır. Avrupa'nın nüfusu 1920'de 467,1 milyon; 1930'da 511,8 milyon; 1940'da 556,4 milyon; 1950'de 548,7; 1960'da 605,3 milyon; 1970'de 656,4 milyon; 1980'de 693,0 milyon; 1990'da 721,7 milyon; 729,8 milyon iken 2013 verilerine göre 742,5 milyondur. 1920-1930'larda Avrupa'da nüfus artışı yılda 4.5 milyon 1950-1960'larda 6 milyon iken günümüzde söz konusu artış durmuştur. (Bacci, 2009: 171-172)

Sanayi devrimi sonrası Avrupa'da nüfus hızla artmış, 1800'de Avrupa'nın nüfusu 6.1 milyon iken 1850'de 11.2 milyon, 1900'de 29.5 milyon, 1910'da 34.4

milyon olmuştur. (Bacci, 2009: 168) Günümüzde ise Avrupa'daki yaşayan ve çalışan göçmen sayısı 16 milyonla Avrupa'nın 1850'lerdeki nüfusundan fazladır. (Chambers, 2014: 149)

Kavimler göçünden Amerika'ya göçlere kadar Avrupa tarihindeki göçler, bugünkü Avrupa'nın şekillenmesinde en önemli etkenlerden biridir. 25 Mart 1957 tarihinde Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg, ekonominin bütününe içine alan bir entegrasyona gittiler. 1 Temmuz 1968 tarihinde gümrük birliğini gerçekleştiren kurucu devletler, malların, hizmetlerin, sermayenin ve kişilerin ülkeler arasında serbestçe dolaştığı bir iç pazarı 1992 yılı sonuna kadar gerçekleştirmeyi amaçladılar ve 1992 yılı sonunda iç pazara geçildi.

Öte yandan, 14 Haziran 1985 tarihinde Lüksemburg'un Schengen Kasabası'nda 33 maddeden oluşan Schengen Antlaşması, Almanya, Fransa, İspanya, Portekiz, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından imzalandı. Bu antlaşmaya imza atan ülkeler kendi aralarında sınır kontrollerini kaldırarak, ortak vize ve sınır güvenliği üzerinde anlaşılabilirler. 19 Haziran 1990 tarihinde ise Schengen Uygulama Antlaşması imzalanmıştır ve 26 Mart 1995'te yürürlüğe girmiştir. (Karluk, 2007: 22)

Schengen Uygulama Antlaşması, taraf ülkeler arasında sınır kontrollerini kaldırarak, Schengen Bölgesi'nde isteyen herkesin serbestçe seyahat edebilmesine olanak sağlamıştır. Silah ve uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadelede polis ve sıcak takip konularında ülkeler arasında daha sıkı bir işbirliği geliştirilmiştir. Antlaşma, yabancıların Schengen Bölgesi'ne seyahatlerini de düzenlemiştir. Kurulan Schengen Bilgi Üssü ile aranan kişi ve eşyalara ilişkin bilgilerin toplandığı ve paylaşıldığı uluslararası bilgi ve kayıt merkezidir. Sistem, merkezi Lyon'da bulunan Interpol ile de bağlantılıdır. Oluşturulan Schengen müktesebatı, 1997 yılında imzalanan ve 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması'yla Avrupa Birliği hukukuna dahil edilmiştir. (Karluk, 2007: 23-24)

Günümüzde İzlanda, İsviçre, Lihtenştayn, Norveç ve İzlanda gibi AB üyesi olmayan devletlerin de dahil olduğu 26 devlet Almanya, Fransa, İspanya, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Portekiz, Estonya, Letonya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti, Avusturya, İsveç, Finlandiya, Polonya, Slovakya, Slovenya, Danimarka, Macaristan ve Malta Schengen Alanı içindedir.

Vize serbestisi diyalogu, geri kabul antlaşmasının hayata geçirilmesine ve Türkiye ile vizesiz bir rejime doğru giden bir yol haritasına dayanır. Yol haritasına göre, Türkiye AB'nin koşul olarak koyduğu 72 kriteri yerine getirirse, AB Birliğin dış sınırlarından giriş yaparken vize almak zorunda olmayan ülkeler listesinden çıkarılması için (EC) No 539/2001 nolu (Council Regulation,2001) düzenlemeyi değiştirecek, biometrik pasaport taşıyan Türk vatandaşlarının AB ülkelerine 90 günü geçmeyen kısa süreli seyahatlerini vizesiz yapmalarına imkan sağlayacak. Türkiye'nin yerine getirmesi gereken güvenlik, göç yönetimi, kamu düzeni ve güvenliği, temel haklar ve düzensiz göçün geri kabulü şeklinde sıralanan beş konuyu içeren 72 koşul belirlendi.

Avrupa Komisyonu'nun, Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Yol Haritası'ndaki koşulların yerine getirilmesinde Türkiye'nin ilerlemesi üzerine düzenli raporlar hazırlaması kararlaştırıldı. Söz konusu raporların Türkiye'nin hangi alanlara yoğunlaşması konusunda bir rehber olarak rol oynaması da öngörüldü.

Avrupa Komisyonu, ilk raporunu hazırlamak ve bilgi toplamak için 16 Mart 2014 ile 20 Haziran 2014 arasında Türkiye'ye ziyaretler düzenledi ve Frontex, Europol,

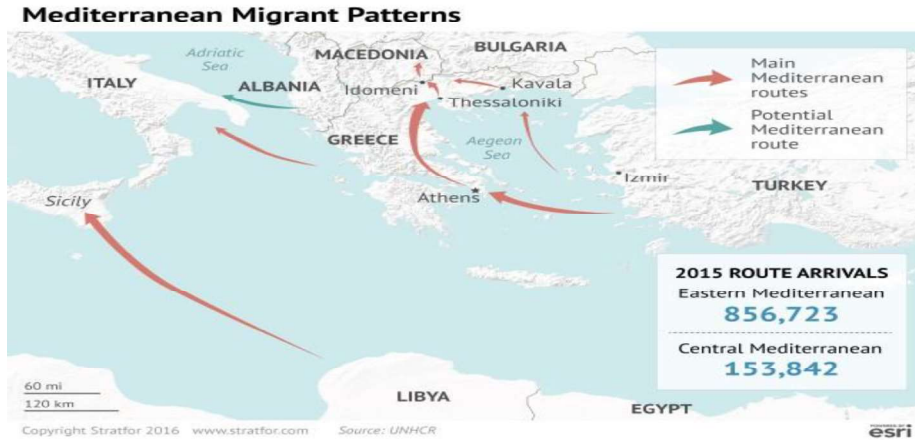
AB Türkiye Delegasyonu ve AB üyesi ülkelerin uzmanlarından uzmanlarından yardım alındı. Nihayetinde hazırlanan Vize Serbestliği Yol Haritasının Koşullarının Yerine Getirilmesinde Türkiye'nin İlerlemesi Üzerine İlk Rapor, (European Commission, 2014) Türkiye'nin 'Vizesiz Rejime Doğru Yol Haritası'nın koşullarını yerine getirme kapasitesine odaklandı. Güvenlik alanında Türkiye'nin 2252/2004 sayılı Konsey tüzüğüne uygun olarak AB standartlarında parmak izli ve fotoğraflı biometrik pasaporta geçmesi gerektiği belirtilerek, genel olarak bu alanda Türkiye'nin kriterleri karşıladığı yada kısmen karşıladığı ifade edilmiştir.

'Göç Yönetimi' konusunda ise Türk sınırlarının coğrafik ve çevresel özellikleri ile uzunluğu bakımından kontrolünün zor olduğu belirtilerek, Suriye ve Irak'taki durum dolayısıyla yaşanan mülteci akınıyla karşı karşıya kalan Türkiye'nin göç yönetimi sisteminde bir reform başlattığı belirtilerek, Avrupa Birliği, göçmenlerden ve mültecilerden sorumlu sivil bir teşkilatın kurulmasını, Türkiye'nin yol haritasında getirilen koşulların yerine getirilmesinde ve göç yönetimi alanındaki uluslararası standartların yakalanmasında önemli bir adım olarak görmüştür. Sınır yönetimi konusunda henüz kısmi bir düzelme olduğu ve düzensiz göçmenlerin Türk sınırlarını aşmayı başardığı ifade edilmiştir. (European Commission, 2014)

Pek çok koşulun yerine getirildiği belirtilirken, örneğin bütün AB üyesi ülkelerin Türk topraklarına vizesiz girmeleri konusunda ilerleme sağlanmadığı ifade edilmiştir. Güney Kıbrıs vatandaşlarının verilerin korunması alanındaki koşulların yerine getirilmediğinin altı çizilmiştir. Türkiye'nin modern, etkili ve bütünleşmiş bir sınır yönetim sistemi kurmak için önlemler alması, AB ülkeleriyle sınır işbirliğini güçlendirmesi ve vize sistemini güçlendirmesi istenmiştir. Ayrıca, Türkiye'den anti terör yasasını AİHS hükümlerine göre revize etmesi ve Roman vatandaşlara yapılan ayrımcılığın ortadan kaldırılması istendi. Komisyonun gelişmeleri takip edeceği ve bir yıl sonra ikinci bir rapor yayımlayacağı ifade edildi.

21 Haziran 2012'de AB Bakanlar Konseyi, Avrupa Komisyonu'nu Türkiye ile AB arasında imzalanacak geri kabul antlaşmasıyla paralel olarak, uzun dönemde ve kademeli bir şekilde vize serbestliğine doğru adımlar atmaya davet etti. Avrupa Parlamentosu da 18 Nisan 2013 tarihli 2012 Yılı Türkiye İlerleme Raporu üzerine aldığı kararında bu yaklaşımı Avrupa Komisyonu'na tavsiye etti.

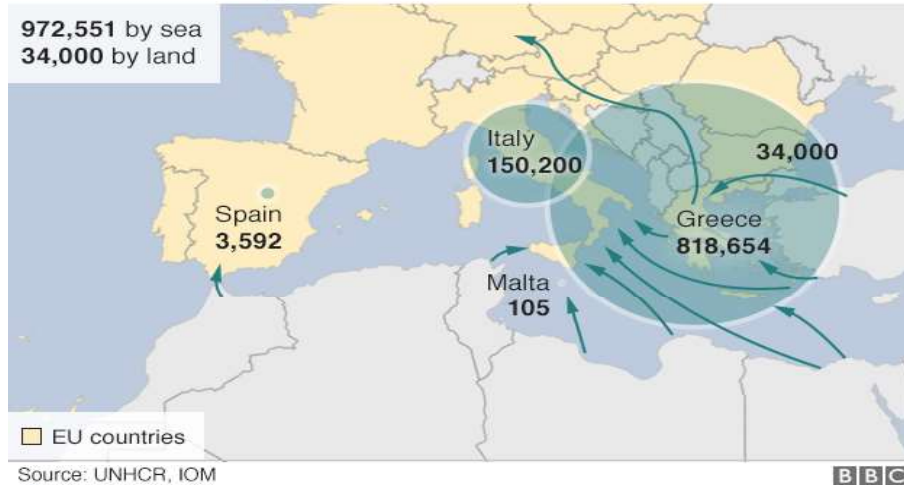
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu konumuz açısından önemlidir. Bu Kanunun amacı; "yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir." (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu,2013) 11 Nisan 2014'te yürürlüğe giren kanun önceden polis teşkilatının sorumlu olduğu göçmenler ve mülteciler konularında sivil bir teşkilat olan İçişleri Bakanlığı Göç Yönetimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Göç akımlarının kaynağı durumundaki ülkeler, Menşei ülkeler (country of origin) olarak tanımlanmaktadır. Göç akımlarının kaynağı durumundaki ülkeler, Menşe ülkeler (country of origin) olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, Menşe ülke kavramı, uluslararası koruma statüsü belirlenmesinde kullanılan prosedürlerden biridir. Sığınma arayanların başvuruları menşei ülkenin durumu, özellikle ülkedeki siyasi, insan haklarının durumu, güvenlik ve ekonomik duruma göre değerlendirilir. Türkiye ise Avrupa'ya göç akımlarının içinde geçtiği ülke olarak tanımlanan transit ülkeler grubundadır.

29 Kasım 2015 Türkiye-AB Zirvesi'nde, Türkiye Ekim 2016 tarihine kadar AB tarafından Türk vatandaşlarına vize serbestisi sağlanması ve yol haritasının tüm hükümlerinin yerine getirilmesini taahhüt etmiştir. Ardından da vize serbestisi konusundaki koşulları yerine getirmek için reformları hızlandırdı.

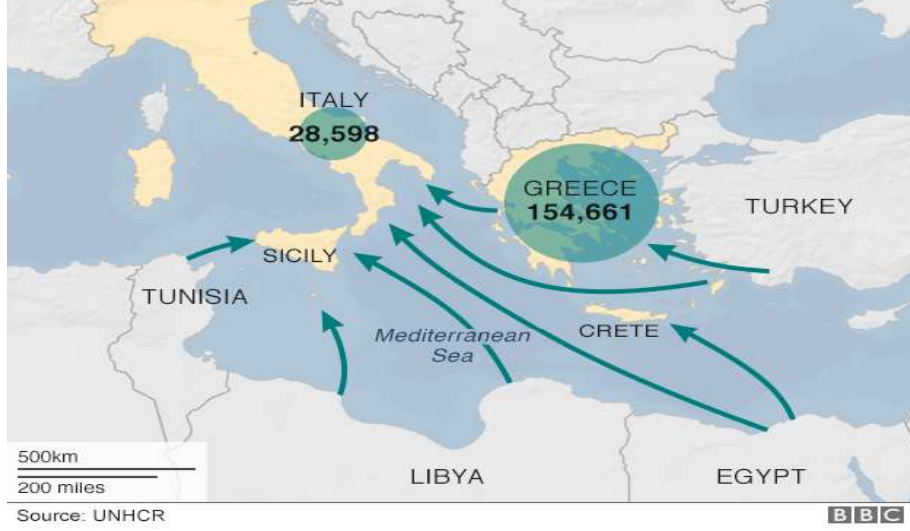
1 million arrivals by land and sea in 2015

Migrant arrivals in Europe by sea, 2016

Total arrivals by sea 2016: **184,162**

→ Main routes via the Mediterranean

Bu keskin düşüşte en önemli faktör şüphesiz Türkiye-AB bildiriyle başlayan Türk ve Yunan makamları arasındaki bilgi ve görüş alışverişi ve etkin işbirliğidir. Bir diğer önemli faktör ise NATO-Frontex işbirliğidir. Mayıs 2016'da AB Türkiye Sahil Koruma'nın arama ve kurtarma faaliyetlerine destek olmak için 20 milyon dolar vermiştir.

4. Vize Serbestliği Konusundaki İkinci İlerleme Raporu

Vize serbestliğinin yerine getirilmesi konusundaki gelişmeler konusunda Türkiye'nin sağladığı gelişmelerin değerlendirildiği ikinci raporda, (European Commission, 2016d) vize serbestliğinin yerine getirilmesi konusunda Türkiye'nin ilerleme sağlaması için alınması gereken önlemler üzerine bir dizi tavsiyede bulunulmuş, "Belge güvenliği" konularında Türk pasaportlarının güvenlik niteliklerinin AB standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi; yol haritasının ikinci bölümünü oluşturan "göç yönetimi" konusunda Türk makamlarının sınır yönetimi konularında Yunan ve Bulgar sınırlarından geçişler konusunda işbirliğini geliştirdiği ve sınır yönetimi sisteminin güçlendirilmesinde önemli adımlar atıldığı belirtilerek, Ege Denizi'ndeki Türk Sahil Güvenliği'nin güçlendirilmesi, Türkiye'nin güney doğusunda göç eden insanların azaltılması için sınırlarda gözetimin artırılması, AB'ye geçmek için Türkiye'ye giriş yapan üçüncü ülke vatandaşlarının düzensiz göçünü önlemek için Türk vize sisteminin revize edilmesi istendi.

Raporda, ayrıca, "yol haritası"nın dördüncü bölümünü oluşturan "temel haklar" kapsamında Türkiye'nin terörizm mevzuatını AİHS ve AB müktesebatıyla uyumlu hale getirmesi ayrımcılığın önlenmesi konusunda mevzuatın geliştirilmesi istenmiştir. Avrupa Komisyonu, sonuç olarak, "yol haritası"nın tamamlanmasında Türkiye'ye yardım etmeye devam edeceği ve durumu izlemeye devam ederek, 2016 yılı sonbaharında yeni bir ilerleme raporu yayımlayacağını ifade etmiştir.

5. 7 Mart 2016 tarihli Türkiye-AB Bildirisi ve Sonrası Gelişmeler

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Ahmet Davutoğlu'nun da katıldığı, özellikle Batı Balkan rotası olmak üzere göç sorunlarının tartışıldığı, AB Devlet veya Hükümet Başkanları toplantısında Türkiye, Türkiye'den Yunanistan'a geçen uluslararası koruma ihtiyacı içinde olmayan bütün göçmenlerin hızla geri dönüşlerini ve Türk sularında yakalanan tüm yasadışı göçmenleri geri almayı kabul ettiği Türk-Yunan geri kabul antlaşmasının uygulanması taahhüdünü teyit etti. 7 Mart 2016 tarihli Türkiye-AB Bildirisi'nde (Statement of the EU Heads of State or Government, 2016) Devlet veya Hükümet Başkanları, AB'nin dış sınırlarını koruyarak, insan kaçakçılığını yollarının kapatılmasını sağlayacak cesur eylemler yapma konusunda anlaştılar.

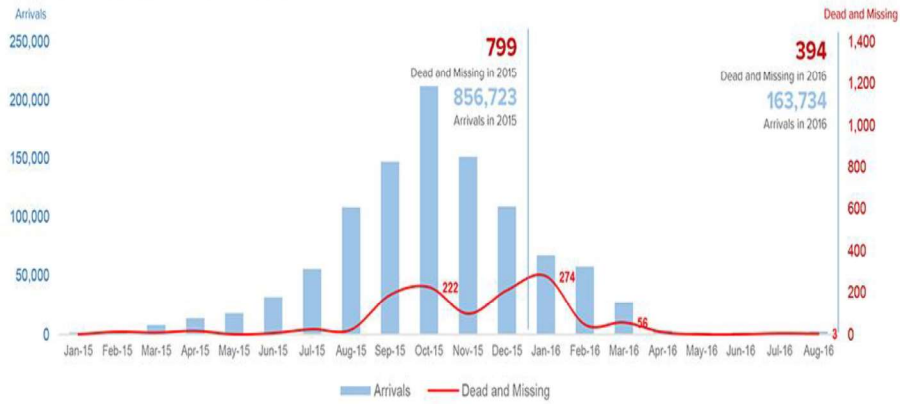
Aşağıdaki konularda Türkiye ile birlikte çalışmayı kararlaştırdılar: Türkiye'den Yunan Adalarına giden tüm yasadışı göçmenlerin geri dönüşü; Yunan adalarından Türkiye'ye kabul edilen her bir Suriyeli için, Türkiye'den başka bir Suriyeli AB üye ülkelerine yerleştirilmesi; En geç Haziran 2016 sonuna kadar Türk vatandaşlarına yönelik vize uygulamasını kaldırmak için tüm Üye Devletler ile vize serbestisi yol haritasının uygulanmasını hızlandırmak; Mart ayı sonuna kadar ilk olarak AB'nin taahhüt ettiği 3 milyar Avronun ödenmesi ve Suriyeli mülteciler için ek fonlara karar verilmesi; Katılım müzakerelerinde mümkün olduğu kadar kısa zamanda yeni başlıklar açılması kararı için hazırlık yapmak; Yerel nüfusun ve mültecilerin daha güvenli bir şekilde yaşamasını sağlayacak, Suriye içinde insani koşulların geliştirilmesi çabalarında Türkiye ile ortak çalışmak. (Statement of the EU Heads of State or Government, 2016)

Bu zor zamanda, Yunanistan'a yardım etmenin kolektif bir AB sorumluluğu olduğu ve yardım edeceklerini deklere eden liderler, özellikle Yunanistan'ın dış sınırlarını yönetmesine yardımcı olmak için EUROPOL'ün Yunanistan'a insan kaçakçılığıyla mücadele etmek amacıyla güvenlik kontrollerini güçlendirmek için konuk memurlar göndereceğini deklere ettiler. Ayrıca, Türkiye'ye karşı mevcut taahhütlerini uygulamak ve Türkiye ile güvenilir ve gönüllü bir insani kabul programı üzerinde çalışmanın yanısıra kaçakçılığa karşı mücadeleyi hızlandırmak ve yeni rotalar açılmaması için gerekli önlemleri acilen alma hedeflenmiştir. (Statement of the EU Heads of State or Government, 2016)

Liderler ayrıca, aynı gün operasyonel hale gelen NATO'nun Ege Denizi'ndeki faaliyetinin önemini altını çizdi ve tüm NATO üyelerini NATO'ya destek vermeye çağırdı.

18 Mart 2016'da AB Devlet ya da Hükümet Başkanları Zirvesi, Türkiye'den düzensiz göçün sona erdirilmesi konusunda fikir birliğine vardılar

Eastern Mediterranean Route

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=54828#.WB7thPqLTIU>

6. 18 Mart 2016 AB-Türkiye Açıklaması

Göçmen krizi konusuyla ilgili olarak üçüncü toplantıda 18 Mart 2016'da bir araya gelen Avrupa Konseyi (zirve) üyeleri ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Davutoğlu, 29 Kasım 2015 tarihinde uygulamaya başlanan ortak eylem planının uygulanması konusundaki desteklerini yineleyerek, Türkiye'den AB'ye kaçak göçe son verilmesi konusunda anlaşılabilir ve NATO'nun Ege Denizi'nde düzensiz göçün önlenmesi konusundaki faaliyetlerinden memnuniyet duyduklarını ifade ettiler. Taraflar ayrıca, 20 Mart 2016 itibariyle Türkiye'de Yunanistan'a geçen bütün düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye geri gönderileceği konusunda anlaşılabilir. Bu kapsamda, Avrupa Birliği kurumları ve ajanslarının Türkiye ve Yunanistan'a destek olması da kararlaştırıldı. Geri gönderilen mültecilerin geri dönüş masraflarının AB tarafından istenileceği; Ege Adaları'ndan Türkiye'ye gönderilen her bir düzensiz göçmen karşılığında Türkiye'de kalan bir Suriyeli AB ülkelerine alınacak; Türkiye, ülkesinden yeni yasadışı göçmen kara ve deniz rotalarının açılması için gereken önlemleri alacak; vize serbestliği hayata geçirilmesi çabalarına hız verilmesi ve en geç Haziran ayı sonuna kadar Türkiye'ye uygulanan vizelerin kaldırılması kararlaştırıldı. Ayrıca, mültecilerin geri gönderilmemesi ilkesine saygı göstereceklerini açıklayan AB ve Türkiye, Suriye'de insani koşulların iyileştirilmesi için çalışmayı kararlaştırdılar. (EU-Turkey Statement, 2016)

AB-Türkiye açıklamasında, AB'nin Türkiye'deki mültecilerin yaşam koşullarını düzeltmek için yardımlarını hızlandırması, Türkiye-AB müzakere sürecinde 17. Başlığın alınmasından memnuniyet duyulduğu ve 33. başlığın (mali ve bütçesel hükümler) Hollanda dönem başkanlığında açılmasına karar verildi. Ayrıca, Türkiye-AB gümrük birliği antlaşmasının yeniden gözden geçirilmesi çabalarından memnuniyet duyduklarını ifade ettiler.

18 Mart açıklamasından sonra Türkiye, yasadışı göçmen trafiğiyle etkin bir şekilde mücadele etti. Avrupa Komisyonu'nun verilerine göre, AB-Türkiye açıklamasından haftalar önce Ege Denizi'ni geçerek Yunan Adaları'na ulaşan göçmen sayısı günde ortalama 1740 kişiydi. Ancak, 21 Mart 2016 sonrasında 94'e düşmüştür. Bu rakamlar, Türkiye ile AB arasındaki işbirliğinin başarılı olduğunu bizlere göstermektedir.

7. Ege Denizi'nde Frontex İşbirliğiyle NATO Faaliyeti ve AB Ajanslarının Faaliyetleri

NATO-Frontex ile işbirliği içinde Ege Denizi'nde istihbarat, gözetleme ve keşif faaliyetleriyle yasadışı göç akışının önüne geçmeye çalışmaktadır. Erken uyarı ve gözetim faaliyetlerini içeren NATO ve Frontex operasyonları Türk ve Yunan Sahil Güvenlik birimleri arasında operasyonel bilgi paylaşımını da içermektedir.

Türkiye, Geri Kabul Anlaşması karşılığında Haziran 2016 sonundan AB ile vize serbestisini hayata geçirmeye hazırlanırken, Almanya ve Fransa'nın süreçte "acil mola" veya "erteleme" istekleri gündeme gelmekte ve "olağanüstü durumlarda AB acil mola alabilir veya da sürecin uygulanmasını erteleyebileceğini " ifade eden AB kaynakları Türkiye'nin de bu durumdan haberi olduğunu, Türkiye'nin çipli pasaportlara geçme sürecini tamamlamadığının da altını çizmektedir. ("AB'nin vize muafiyeti tehlikede", 2016: 13, Almanya ve Fransa'nın gündeme getirdiği acil durumlarda vize serbestisinin kaldırılmasını öngören "el freni" önerisi, acil durumlarda vize serbestisinin kaldırılmasını öngören bir düzenlemenin 2014'ten bu yana zaten yürürlükte olduğunun altını çizen AB Komisyonu tarafından reddedildi. (AB, vize için 'el freni' önerisini reddetti.

AB Ajansları da Türkiye-AB Bildirisi'nin uygulanması için önemli destek vermektedir. AB, özellikle korunaksız sınırların korunması için önlemler almaktadır. Frontex'in Yunanistan'da görev yapan 699 personeli vardır. Bunların 675'i doğrudan Türkiye-AB Bildirisi'nin uygulanmasıyla ilgidir. Ayrıca, Avrupa Mülteci Destek Bürosu, Yunanistan'da 83 çevirmen ve 70 üye devlet uzmanı görevlendirmiştir. Europol de göçmen kaçakçılığına karşı soruşturmalara destek olmak için Yunanistan'da 8 uzman görevlendirdi. Frontex, Türkiye-Bulgaristan sınırında da varlığını güçlendirmektedir. Bu sınırda hali hazırda 177 uzman görevlendirmiş bulunmaktadır. Avrupa Komisyonu da Bulgaristan'a Türkiye, Sırbistan ve Makedonya ile olan sınırlarını ve göç yönetimini güçlendirmek için 108 milyon Euro acil yardım yaptı. (Implementing the EU-Turkey Statement Questions and Answers, 2016)

Yunan Adalarından Türkiye'ye dönüşler otobüsle ve feribotla olmaktadır. Bu kapsamda, Frontex 1 feribot, mültecilerin limanlardan ve sorunlu bölgelerden taşıma için 5 otobüs ve 1 charter uçağı tahsis etmiştir. Bunların dışında 56 tane de yardım görevlisi görevlendirmiştir.

17-18 Mart 2016 2016 tarihli Avrupa Konseyi Zirvesi, Avrupa Komisyonu'na mülteci krizi konusunda AB'nin verdiği yardımlar ve yaptığı harcamaları üye devletler ve diğer AB ajanslarıyla birlikte koordine etme görevi verdi.

8. Avrupa Sınır ve Sahil Koruma Ajansı'nın Kurulması

Avrupa Birliği'nin mültecilerin Avrupa'ya olan düzensiz göçüne yanıt olarak başlattığı bir diğer girişim de 06 Ekim 2016'da kurulan yeni Avrupa Sınır ve Sahil Koruma Ajansıdır. Sadece 9 aylık bir rekor sürede Avrupa Parlamentosu ve Konsey tarafından onaylanan Ajans, AB'nin dış sınırlarını yakından izlemek ve üye devletlerle birlikte çalışarak AB'nin dış sınırlarına yönelik herhangi bir potansiyel tehditleri belirlemek ve onları ortadan kaldırmak temel görevidir. Bratislava Yol Haritası'nda üzerinde anlaşılan ortak vaatlerin somut sonucu olarak görülen ajansın Schengen'e dönüşü yardım edeceği ifade edilmektedir. (Frontex News-European Border and Coast Guard Agency launches today", 2016) Zira, iç sınırları olmayan Schengen Alanı, ancak AB'nin dış sınırlarının etkili bir şekilde korunduğu zaman mümkün olabilecektir.

9. Komisyon'un 4 Mayıs 2016 tarihli 539/2001 Nolu Tüzüğün Değiştirilmesi Önerisi ve Türkiye'nin Vize Serbestliği Yol Haritasındaki Koşulları Yerine Getirmesi Üzerine Üçüncü İlerleme Raporu

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına vize serbestisinin hayata geçirilmesi için Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan 4 Mayıs 2016 tarihli Birinci İlerleme Raporu, Türkiye'nin vize serbestisi konusundaki çabalarının başarıyla devam ettiği ve vize serbestliğinin hayata geçirilebilmesi için Türk makamlarının bütün koşulların acilen yerine getirilmesi çabalarına destek olunması gerektiğinin altını çizmiştir. 2013 yılından beri Türk vatandaşlarına vize serbestliği getirilmesi için konulan 72 koşuldan yerine getirilmemiş olan 7 koşulun acilen yerine getirilmesinin önemini vurgulamıştır. (European Commission, 2016b)

AB'nin Türkiye'den vize serbestisinin yerine getirilmesi için gereken şartların yerine getirilmesinde Türkiye'ye yardım edileceğini vurgulayarak şartları şu şekilde sıralamıştır: Terörizm üzerine mevzuat ve uygulamaların Avrupa Birliği standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi; cezai konularda bütün AB üyesi devletlerle etkili adli işbirliği; Europol ile bir operasyonel işbirliği antlaşması sonuçlandırma; Avrupa Konseyi'nin

Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu'nun yayımladığı tavsiyeleri baz alarak yolsuzluğu önlemek için önlemler benimseme ve son olarak kişisel verilerin korunması üzerine olan mevzuatını AB standartlarıyla uyumlu hale getirmek. (European Commission, 2016b)

Türkiye'nin Vize Serbestliği Yol Haritasındaki Koşulları Yerine Getirmesi Üzerine Üçüncü İlerleme Raporu, (European Commission, 2016e) ikinci rapordan sonra geçen zamanda Türkiye'nin sağladığı gelişmeleri ortaya koyarak, yol haritasının 72 koşulunun yerine getirilmemiş olan 7 koşulunun yerine getirilmesi için önerilerde bulunmuştur.

Bu kapsamda, 18 Mart 2016 AB-Türkiye açıklamasının düzensiz göçmenlerin cesaretinin kırılmasında önemli bir rol oynadığının altı çizilerek, özellikle Türk mülteci (sığınmacı) sisteminin yönetiminden sorumlu Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün faaliyete geçmesi önemli bir gelişme olarak ifade edilmiştir. Göç yönetimi alanında bütün koşulların yerine getirdiği; yeni biometrik pasaportların basılmaya başlandığı, tüm Türk vatandaşlarının eski pasaportlarının üç yıl içinde değiştirileceği, Türk makamlarının AB üyesi devletler ve Europol ile bilgi paylaşımı içine girdiği, Türk makamlarının yüksek göç riski olan ülkelere yönelik vize sistemini güçlendirecek önlemler aldığı altı çizilmiştir. (European Commission, 2016e)

Türk makamlarının yerine getirmesi gereken 72 başlıktan yedisini yerine getiremediği, yedi başlıktan da hali hazırda en son AB standartlarına uygun güvenlik niteliklerini de içeren biometrik pasaportların geliştirilmesi, AB-Türkiye Geri Kabul Antlaşması hükümlerini üçüncü ülke vatandaşlarına tam olarak uygulamayı içeren iki koşulun prosedüre ve uygulamaya yönelik nedenlerle tamamlanmasının zaman alacağı ifade edilerek, diğer beş koşul konusunda ise Avrupa Konseyi GRECO tarafından yayımlanan tavsiyelere uygun olarak yolsuzluğun önlenmesi için önlemler benimseme; kişisel verilerin korunması mevzuatını AB standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi; Europol ile operasyonel işbirliği antlaşmasını müzakere etme; bütün AB üyesi devletlere ceza yargısı konularında etkili adli işbirliği önerme; Terörizm üzerine mevzuatın ve uygulamanın Avrupa standartlarına uygun olarak revize edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. (European Commission, 2016e)

Sonuç olarak, Komisyon söz konusu raporla Konsey' ve Avrupa Parlamentosu'na Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına vize zorunluluğunun kaldırılması için teklifini sundu. Ancak, Konsey ve Avrupa Parlamentosu, Türkiye'nin terörle mücadele konusundaki mevzuatın revize edilmesi isteğini geri çevirmesi nedeniyle Mart ayında ortaya konulan, Haziran 2016'da vize serbestisinin sağlanacağı yönündeki yol haritasına uygun olarak vize serbestisi başlatılamamıştır.

10. 15 Haziran 2016 Tarihli Türk Vatandaşlarına Vize Serbestliği Yol Haritasının Hayata Geçirilmesi Üzerine İkinci İlerleme Raporu

Raporda, Avrupa Birliği'nin tanıyacağı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına vize serbestliği yol haritası hususunda karşılanması gereken yedi kriter belirlendi: AB standartlarına tamamen uygun biometrik pasaport; rüşvetin önlenmesi için yol haritasında öngörülen önlemleri benimsemek; EUROPOL ile operasyonel işbirliği antlaşmasını sonuçlandırmak; terörizm üzerine mevzuatı ve pratiği Avrupa standartlarıyla revize etmek; kişisel verilerin korunmasına ilişkin mevzuatın AB standartlarıyla uyumlaştırılması; tüm AB üyesi devletlerle cezai konularda etkili bir adli işbirliği sunmak; AB-Türkiye Geri Kabul Antlaşması'nı bütün hükümleriyle uygulamak. (European Commission, 2016f)

Avrupa Parlamentosu'nun Başkanı Martin Schulz, Ankara ziyareti sonrası 1 Eylül 2016 tarihinde vize serbestisi konusunda yaptığı açıklamada 18 Marttaki Türkiye-AB açıklamasının arkasında oldukları ve antlaşmanın işlemesi konusunda istekli olduklarını ifade etmiştir. ("Schulz' statement following his visit to Turkey", 2016)

İdam cezasının geri getirilmemesi ve terörle mücadele kanununda yapılan anti demokratik değişikliklerin geri çekilmesi şartları Türkiye tarafından kabul edilmedi ve Erdoğan, Ekim 2016 tarihine kadar Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına uygulanacak vize serbestisinin hayata geçmemesi durumunda Türkiye'nin geri kabul antlaşmasını uygulamaktan vazgeçeceğini ifade etmiştir. Ancak, Çin'in ev sahipliğinde toplanan G20 Zirvesinde bir araya gelen Merkel ve Erdoğan'ın görüşmesi sonrasında Merkel, Erdoğan'ın geri adım attığına işaret eden mesajlar vererek, Türkiye ile vize serbestisi krizini haftalar içinde çözebileceklerini ifade etmiştir. ("Merkel: Vize konusunu çözmek için bir şans var", 2016: 11)

Ayrıca, 4 Eylül 2016 tarihinde Slovakya'nın ev sahipliğinde düzenlenen AB-Türkiye toplantısında AB Bakanı Ömer Çelik, "sığınmacı antlaşmasını insani nedenlerle uygulamaya devam edeceklerini" ancak, Terörle Mücadele Kanunu'nun değiştirilmesi önerisini ise IŞİD ve PKK ile savaşırken bunu yapamayacaklarını, ayrıca, idam cezasının geri getirilmesinin ise gündemlerinde olmadığını da ifade etmiştir.

16 Eylül 2016 tarihinde bir araya gelen "Avrupa projesinin kritik bir zamanında bir araya geldiklerini" ifade eden 27 üye ülke temsilcileri aralarından bir ülke ayrılmaya karar verse de AB'nin geri kalan üyeler için gerekli ve öncelikli olduğunun altını çizmişlerdir. Bratislava Deklarasyonunu kaleme alan liderler, AB'ye yalnız barış ve demokrasi sağladığı için değil AB yurttaşları için güvenlik sağladığı için de ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu kapsamda, "göç ve dış sınırlar" başlığı altında 2015 yılında yaşanan kontrolsüz göçmen akımının tekrar yaşanmasına asla izin verilmemesi ve düzensiz göçmen sayısının düşürülmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, AB'nin dış sınırlarını kontrol altına almak ve uzun dönemli bir AB göç politikası üzerindeki AB konsensusunu genişletmek hedeflenmiştir. (Bratislava Declaration and Roadmap, 2016)

Bratislava Bildirisi'nde somut önlem olarak liderler, Türkiye-AB açıklamasının uygulanmasını ve Batı Balkan ülkelerine yaptıkları yardımları devam ettirmeyi taahhüt ettiler. Ayrıca, AB üyesi pek çok ülkenin Bulgaristan'ın Türkiye sınırının korunmasını güçlendirmek için acil yardım taahhüdünde bulunduğunu ifade etmiştir. Avrupa Sınır ve Sahil Koruma Görev Gücü'nün yıl sonundan önce tam kapasite çalışması hedeflenmekte ve üçüncü ülkelerle göç alanındaki işbirliğinin yasadışı göç akımının azalmasına yol açacağı ve geri dönüş oranını artıracığını ifade etmişlerdir. (Bratislava Declaration and Roadmap, 2016)

Son olarak liderler, Avrupa Birliği'nde iç güvenliği geliştirmek için üye devletlere yardım amaçlanmış ve üye devletlerin güvenlik birimleri arasında bilgi değişimi ve işbirliğinin geliştirilmesini kararlaştırdılar.

Bratislava Bildirisi'nden sonra bir açıklama yapan Avrupa Konseyi başkanı Donald Tusk, dış sınırları tam kontrol edebilmek ve geçen yılki kontrolsüz mülteci akımını tekrarlanmasını önlemek için Türkiye ile ve Batı Balkan ülkeleriyle işbirliğini geliştirme konusunda azimli olduklarını ifade etmiştir. (Remarks by President Donald Tusk, 2016)

Ankara, Mart 2016'da Avrupa Birliği'nin Türkiye ile yaptığı mülteci antlaşmasından bir ay önce 11 Şubat 2016 tarihinde yürürlüğe giren NATO ile AB'nin Ege Denizi'nde insan kaçakçılığını durdurma misyonunun bitmesini istiyor. 27 Ekim

2016 tarihinde Brüksel'deki NATO savunma bakanları toplantısına katılan bakan Fikri Işık, gazetecilere NATO'dan Ege Denizi'ndeki faaliyetlerini yılsonuna kadar sonlandırmasını istediklerini açıkladı. "Bu geçici görev kapsamında istenen hedeflere ulaşıldı. Uzatmaya gerek yok" diyen Işık'a karşılık olarak NATO'nun Ege misyonuna liderlik eden Almanya'nın Savunma Bakanı Ursula von der Leyen, görevin 31 Aralık 2016'ya kadar süreceğini belirtirken, "2017'de NATO görevinin devam edip etmeyeceği" sorusuna ise " O zaman göreceğiz" yanıtını verdi. ("NATO'ya Türk itirazı", 2016: 17)

Hali hazırda 2.7 milyondan fazla mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'ye yardım etmek için Avrupa Birliği 2016-2017 yıllarında toplam 3 milyar Avroluk bir yardım taahhüdünde bulunmuştur. Yardım (Refugee facility for Turkey) kapsamında verilecek bağış ve mali yardımların 1 Ocak 2016'da başlaması kararlaştırılmıştır. Bu rakamın 1 milyar Avrosunu AB, 2 milyar Avrosunu ise üye devletler verecektir. (Managing the Refugee Crisis, 2016) Şu ana kadar, taahhüt edilen paranın 2.2 milyar Avrosu verilmiştir. Bu kapsamda, AB'nin taahhüt ettiği yardımlar özellikle insani yardım, eğitim, göç yönetimi, sağlık, altyapı ve sosyo-ekonomik yardımlar gibi konulara odaklanmaktadır. (Facility for the Refugee crisis, 2016)

Ağustos 2016'da Avrupa Komisyonu Türkiye Göç Yönetimi Genel Müdürlüğü ile Geri Kabul Antlaşması kapsamında Yunanistan'dan Türkiye'ye gönderilen göçmenlerin güvenli bir şekilde taşınması, Türkiye'ye kabulü ve konaklamaları için 60 milyon Avroluk bir antlaşma imzaladı. (Facility for the Refugee crisis, 2016) Ardından, 28 Eylül 2016 tarihinde Avrupa Komisyonu, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin eğitim ve sağlık alanlarındaki ihtiyaçları için 600 milyon Euro'luk bir yardım yaptı. Yardımın 300 milyonluk kısmı mültecilerin sağlık harcamalarına 300 milyonluk diğer kısmı da eğitim harcamaları için oluşturuldu. Bu doğrudan yardımla, yaklaşık 500 bin Suriyeli mülteci çocuk Türkçe eğitim alabilecek.

Avrupa Birliği, Türkiye-AB Bildirimi'nin uygulanması üzerine Üçüncü İlerleme Raporu'nda, (European Commission, 2016g) Bildirimin yürürlüğe girmesinden sonra hem Türkiye'den Yunanistan'a kaçak göçmen geçişlerinin hem de Ege Denizi'ndeki ölümler oranlarında önemli bir düşüş yaşandığı ve AB'nin Türkiye'deki mülteciler için vermeyi taahhüt ettiği 3 milyar Avronun 2.2 milyarlık kısmının tahsis edildiği ifade edildi. 15 Haziran 2016'da kabul edilen ikinci ilerleme raporundan bu yana Türkiye'den Yunan Adalarına 9250 göçmenin geçtiği ifade edilerek, günde ortalama 81 göçmenin Yunan Adaları'na ulaştığı ve 2015 yazında ise günlük göçmen geçişinin 2900 olduğu, bu rakamla karşılaştırıldığında rakamların iyi olduğunun altı çizildi.

AB'nin hem Yunanistan'da göçmen kaçakçılığı soruşturmalarına yardımcı olmaları için sekiz uzman görevlendirdiğini hem de düzensiz yasadışı göç akınına karşı Türk Sahil Güvenliğine destek için Türkiye'ye altı tane arama ve kurtarma teknisinin de içinde olduğu mali yardım sağlamakta olduğunun altı çizildi. İlk teknelerin Şubat 2017'de ulaştırılacağı da belirtildi. (European Commission, 2016g)

Sonuç

Sığınmacılar için Türkiye'nin bugüne kadar 12 milyar Euro harcadığını, belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarının katkılarının da hesaba katılmasıyla bu rakamın 24 milyar Euro'ya çıktığını ifade eden ("Çavuşoğlu'ndan Avrupa'ya işbirliği sözü", 2016) Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Türk vatandaşlarına vize serbestliğinin başlatılması gerektiğini belirterek bunun için yıl sonunu beklemeyeceklerini,

Türkiye'nin AB ile yaratılan mutabakata uyduğunu, Avrupa'dan da aynısını beklemediklerini ifade ederken, ("Türkiye'den AB'ye vize resti", 2016) AB ise resti görüyor ve vize serbestisinin başlatılması için Terörle Mücadele Yasası'nda değişiklik yapması şartıyla Türkiye'ye vize kolaylığı uygulamayı kabul ediyor. Avrupa Parlamentosu Türkiye Raportörü Kati Piri, "Türkiye'nin mevcut terörle mücadele yasalarının demokratikleşme önünde engel olduğunu belirtti. ("AP Türkiye Raportörü: Kısa vadede vizesiz Avrupa mümkün değil", 2016) Dolayısıyla vize geri kabule karşı vize serbestisi şüphesiz önemli bir koz ancak, bu her vesileyle gündeme getirildiğinde koz değerini yitirebilir ve AB'de kendi değerlerini gündeme daha çok getirmesine yol açabilir.

Avrupa'ya yasadışı göçün önlenmesi konusundaki çabaların başarıya ulaşabilmesi için tüm AB, NATO, Yunan ve Türk makamlarının bilgi ve istihbarat paylaşımı yaparak işbirliği yapmaları zorunludur. Türkiye-AB bildiriminin Türkiye'den Yunanistan'a geçişleri büyük ölçüde engellediği görülmektedir. Bu kapsamda Türkiye, AB'den mülteci yükünü kendisiyle paylaşmasını istemektedir. Öte yandan da Avrupa Birliği'nin söz verdiği gibi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına sağlayacağı vize serbestisini bir an önce hayata geçirmelidir. Bu durum, hem Türkiye'nin mülteci krizinin üstesinden gelme çabalarını olumlu etkileyecek hem de Avrupa Birliği'nin çabalarına katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

"AB vize için 'el freni' önerisini reddetti", Cumhuriyet, 30 Nisan 2016, s. 13.
"AB'nin vize muafiyeti tehlikede", Cumhuriyet, 29 Nisan 2016, s. 13.

"AP Türkiye Raportörü: Kısa vadede vizesiz Avrupa mümkün değil"05.05.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/ap-turkiye-raportoru-kisa-vadede-vizesiz-avrupa-mumkun-degil-40099475> , (16.11.2016)

Bratislava Declaration and Roadmap, European Council, Statements and Remarks 517/16, 16.09.2016, http://www.consilium.europa.eu/press-releases-pdf/2016/9/47244647412_en.pdf, (27.10.2016)

Council, (2001) COUNCIL REGULATION (EC) No 539/2001 of 15 March 2001 listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001R0539&from=EN> (06.11.2016)

"Çavuşoğlu'ndan Avrupa'ya işbirliği sözü", 12.10.2016, <http://www.dw.com/tr/%C3%A7avu%C5%9Fo%C4%9Flundan-avrupaya-i%C5%9Fbirligi%C4%9Fi-s%C3%B6z%C3%BC/a-36027016>, 03.11.2016

European Commission, (2016g) Communication From the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council, Third Report on the Progress made in the implementation of the EU-Turkey Statement, (Brussels, 28.09.2016) COM (2016) 634 final http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/migration/com_2016_634_fl_other_act_863309.pdf , (29.10.2016)

European Commission, (2014) REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on progress by Turkey in

fulfilling the requirements of its visa liberalisation roadmap Brussels, 20.10.2014
COM(2014) 646 final, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/EN/1-2014-646-EN-F1-1.Pdf> , (06.11.2016)

European Commission (2016d) REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL Second Report on progress by Turkey in fulfilling the requirements of its visa liberalisation roadmap {SWD(2016) 97 final} Brussels, 4.3.2016 COM(2016) 140 final, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/international-affairs/general/docs/turkey_second_progress_report_en.pdf (08.11.2016)

EU-Turkey statement, 18 March 2016, International Summit, Press Release 144/16, 18/03/2016, <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/> , (15.11.2016)

European Commission, (2016b) Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Regulation (EC) No 539/2001 listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement (Turkey), Brussels, 4.5.2016 COM(2016) 279 final 2016/141 (COD), <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-279-EN-F1-1.PDF> (06.11.2016)

European Commission,(2016e) REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL Third Report on progress by Turkey in fulfilling the requirements of its visa liberalisation roadmap {SWD(2016) 161 final}, Brussels, 4.5.2016 COM(2016) 278 final, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160504/third_progress_report_on_turkey_visa_liberalisation_roadmap_en.pdf ,(01.11.2016)

European Commission, (2016f), COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL AND THE COUNCIL Second Report on the progress made in the implementation of the EU-Turkey Statement Brussels, 15.6.2016 COM(2016) 349 final http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160615/2nd_commission_report_on_progress_made_in_the_implementation_of_the_eu-turkey_agreement_en.pdf, (30.10.2016)

“Frontex News-European Border and Coast Guard Agency launches today”, 06.10.2016, <http://frontex.europa.eu/news/european-border-and-coast-guard-agency-launches-today-CHIYAp> , (16.11.2016)

Uluslararası Göç Örgütü, (2009), Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Hukuku No:18.

Implementing the EU-Turkey Statement – Questions and Answers, European Commission Fact Sheet, Brussels, 28 September 2016. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-1664_en.htm , (15.11.2016)

Iain Chambers, (2014) Göç, Kültür, Kimlik, Ayrıntı Yayınları, 2. Basım,

Karluğ, Rıdvan (2007) Avrupa Birliği, Beta Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, s. 22.

Mehmet Uğur Ekinci, Türkiye-AB Geri Kabul Antlaşması ve Vize Diyalogu, rapor, SETA Yayınları, 2016, İstanbul, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160714114250_tu%CC%88rkiye-ab_gka_.pdf , (01.11.2016)

“Mültecilere karşı ‘savunma hattı’ ”, Cumhuriyet, 17 Şubat 2016, s.20.

Massimo Livi Bacci, (2009), Avrupa’da Nüfus Hareketleri, Literatür Yayınları, İstanbul.

Managing the Refugee Crisis, The Facility for the Refugees in Turkey, http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/migration/20161027-frit-factsheet-v2.pdf , (29.10.2016)

“Merkel: Vize konusunu çözmek için bir şans var”, Cumhuriyet, 5 Eylül 2016, s.11.

“NATO’ya Türk itirazı”, Cumhuriyet, 28 Ekim 2016, s.7

Sander, Oral (2010) Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918’e , İmge Yayınları, İstanbul,20. Baskı.

Statement of the EU Heads of State or Government, 07/03/2016, <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/07-eu-turkey-meeting-statement/#> , (30.10.2016)

Remarks by President Donald Tusk after the Bratislava Summit, 16,09,2016, <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/15746829fcf09411> , (27.10.2016)

“Schulz’ statements following his visit to Turkey”, (02.09.2016) <http://www.europarl.europa.eu/the-president/en/press-room/schulz%E2%80%99s-statement-following-his-visit-to-turkey> , (28.10.2016)

The Facility for the refugees in Turkey, http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/migration/index_en.htm, (29.10.2016)

“Türkiye’den AB’ye vize resti”, (03.11.2016) <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyeden-abye-vize-resti/a-36243743> , (14.11.2016)

“Wikileaks AB’nin Sığınmacılara Karşı Askeri Planını Yayımladı”, Cumhuriyet, 18 Şubat 2016, s.13.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Kanun No: 6458, Kabul tarihi: 4/4/2013, Resmi Gazete, 11 Nisan 2013 Perşembe, sayı: 28615